

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים בפרשה

ויאמרו אלי בני ישראל במסלה נעלה (כ, יט)

רבי איזיק מכפר ספרין, היה אביהם של חמשת הצדיקים: רבי צבי הירש מזידיטשוב, רבי משה מסמבור, רבי סנדר מקומרנא, רבי בריש מזידיטשוב ורבי ליפא מסמבור. הוא התפרנס מיגיע פפיו ולא נהג ברבנות. מפלג היה במדותיו, מעולם לא דבר אודות אדם אחר ובכל סעדה דבר בדברי תורה. בנו רבי צבי הירש אמר על עצמו, שהוא בבחינת חמץ בו יין לעמת אביו הגדול. לעת זקנותו, התעורר פעם רבי איזיק משנתו ונאנח אנהה עמקה. שאלה אותו אשתו: "מדוע גונח אתה?" השיב לה: "הלוא אנו כבר זקנים באים בימים, ובמה נעלה לעולם העליון?" השיבה לו: "אל תדאג במסלה נעלה!" ראשי תבות: פריש, משה, סנדר, ליפא, הירש. בזכות למוד התורה ומעשיהם הטובים של חמשת בנינו, נעלה לשמים לתקון השלם.

או ישיר ישראל אתי השירה הזאת עלי באר ענוילה (כא, יז)

שאלו פעם את רבי יוסף דב מברסק; מדוע שירת האזינו ארבה היא, שירת הים קטנה ממנה ואלו שירת הבאר קטנה משתיהן ואין בה אלא ארבעה פסוקים בלבד? חנה הרב ואמר: "הרי פתגם שגור בפי העולם 'הרב יודע היטב, הרבי עם תלמידיו יודעים קצת, והתלמידים בעצמם יודעים מעט מאד'. את שירת האזינו שר משה לבדו שידע את התורה, ולכן היא ארבה מכלן. את שירת הים שרו משה ובני ישראל, ולכן קצרה היא יותר. אולם שירת הבאר שרו אותה בני ישראל לבד, ולכן קטנה היא מכלן..."

פעם אחת, בערב יום הכפורים לפני אמירת "כל נדר", קרא רבי יצחק איזיק מקליב לשיש רבי יעקב פיש (שהתברר מפי הבעל-שם טוב והאריך ימים עד 113 שנה), ובקש ממנו לנסע יחד בעגלה לטיל קצת. התפלל רבי יעקב אך עשה בדברי הרבי, נסעו שניהם יחד וכשהגיעו אל שדהו של רבי יעקב, ראו אגם מים קטן שנקנה במקום. עוד רבי יעקב מתפלל על המעיין שנבע במפתיע בשדהו, והנה ירד הרבי, טבל במים פמה פעמים ומיד חזר אל בית הנגסת ועמד להתפלל לפני העמוד. הדבר היה לפלא בעיניו של רבי יעקב, אולם שמה שמעתה יהיו לו מים בשפע בשדהו. במוצאי יום הכפורים הלך רבי יעקב אל שדהו והתאכזב לראות פי אין זכר למים שהיו שם אתמול. נכנס אל הרבי וספר לו על כך, השיב לו הרבי: "חבל שלא היה לך שכל ובינה גם לטבל במים אלו, כי בארה של מרים היתה שם".

באר חפרה שרים פרוה נדיבי העם (כא, יח)

לאחר שנעשה רבי חיים ויטל תלמיד האריז"ל, היה שוכח מה שלמד. העלהו האריז"ל על ספינה קטנה בכנרת, ובאמצע הים שאב מים בכלי ונתן לרבי חיים לשתות ואמר לו: "עכשו תשיג חכמה רבה, פי המים ששתית היו מבארה של מרים", ומאז התחיל רבי חיים ויטל להבין את תורת הנסתר והיה לגדול תלמידי האריז"ל ומפיץ תורתו הגדולה. על מקום בארה של מרים פותב רבי חיים ויטל: "בלכתך דרך ים טבריה אל חמי טבריה, באמצע הדרך מוש, במקום שיש דקלים רבים בשפת הים ההוא, מבין כנגד מדגל אחד בראש ההר, שם הוא בארה של מרים".

פנינים

זאת חקת התורה (יט, ב) - מדוע לא כתוב "זאת חקת הפרה"? כי בתורה יש מצוות שהשכל מחייב לעשותם, אבל פרה אדמה לא יודעים את טעמה, ובקיומה אנו מוכיחים שאף כל התורה אנו מקימים בגלל צווי ה'. לכן כתוב "זאת חקת התורה". (אור החיים)

אשר יצוה ה' לאמר (יט, ב) - צוה בגימטריה 101, אם רוצה אתה שתתקק כך התורה, תלמד 101 פעמים, לאמר - לא מר, כלומר לא במרירות, אלא בחשק ובנעימות. (תורת הפרשה)

ונתתם אתה אלי אלעזר הכהן (יט, ג) - אדם שרואה את עצמו כאלו כבר הגיע לשלמות ואין בו כל פגם, הרי זה סמן מבהק "אשר לא עלה עליה על", שלא העלה על עצמו על מלכות שמים. ומה תקנתו? "ונתתם אתה אלי אלעזר הכהן", יתקרב אל גדולי הדור, "והוציא אתה אלי מחוץ למחנה", וכאשר יקרב אליהם יראה פמה הוא רחוק עדיו מלהכלל בתוך המחנה. (רבי ישראל מקו'ניץ)

שלמה המלך אמר על פרה אדמה: אמרתי אהבמה והיא רחוקה ממני, בכל אלה עמדי ובפרה אדמה לא עמדי. ורמז לכך והיא רחוקה בגימטריה פרה אדומה, 341. (רבנו בחיי)

וכל כלי פתוח (יט, טו) - כלי חרס שלא סגור היטב נטמא כשנכנס הטמאה לאוירו. אומרים בעלי המוסר, כל כלי פתוח - מי שיש לו פה פתוח ומדבר דבורים האסורים, טמא הוא - סמן טמאה יש בו. (פרפראות)

וזה אתי הסלע במטהו פעמים ויצאו מים רבים (כ, יא) - מן האותיות סלע אפשר להוציא מים, דהיינו אותיות סלע במלואן, שהן סמ"ך למ"ד ע"ו, אמצעיתן הן אותיות מים, לכן הפה פעמים את הסלע להסיר את האותיות הראשונות והאחרונות ואז ישארו אותיות מים. (חומת אריאל)

ונשב במצרים ימים רבים (כ, יט) - ימים רבים ראשי תבות ו"י (210), הן השנים שהיו ישראל משעבדים במצרים. (שפת כהן)

היה היה

הלוא פרס לרעב להמך ועניים מרודים תביא בית

הפגישה של רבי אביגדור, מנהל מוסדות צדקה וחסד ידועים בארץ, עם מר יאיר ופרח, הניכה תוצאות ברוכות. הצע לו למר יאיר, שעסקיו חבקו עולם ולעשירותו לא היה גבול, להקים בית תמחוי מרובי בעירו, בו יחלקו מדי יום מנות מזון חמות ומזינות לנזקקים ומעוטי יכלת ולהזריח בעולמם החשוף קרן של אור ותקווה. למרות העלות הרבה שפרוכה בהקמת מיזם פה מפאך, נעתר לבקשה פשרא מקרוב את פעלוהם של בתי התמחוי הנוספים שהקים ארגון החסיד הוותיק בראשו עמד רבי אביגדור, וראה מקרוב את הנחיצות וההצלחה שיש בכך למאות נזקקים ושבורי לב מתושבי עירו.

מחשבות לחוד ומעשים לחוד. דוקא לאחר שיאיר הביע את רצונו לקחת חלק בפרויקט חשוב זה, נקלעו עסקיו לקשיים ונבצר ממנו לעמד בהתחייבותו. לבו היה מר עליו בגלל עסקיו הפושלים, אך שבועתים נחמץ לבו בקרבו לשרא שההזדמנות להקמת מפעל חסד פה גדול, חומקת ממנו. הבגן שפכר נרפש בדמי המקדמה שנתן, עמד להמכר שוב מחסר מזמנים לרכישתו המחלטת. וידי קצרו מהושיע.

באחד הימים נודע ליאיר, כי אמו של אחד מידידיו בעולם העסקים שבקה חיים לכל חי והוא נסע אל בית ידידו כדי לנחמו. בעודו יושב עם האבל, פנה אליו הלה ושאלו: "מדוע פניך רעים? נראה כי דבר מה מציק לך, אולי תספר לי וירוח לך?" ויאיר החל לספר על עסקיו שעלו לאחרונה על שרטון, אך יותר מהכל פואב לו על ההתחייבות הגדולה שנתן להקמת מפעל החסד הגדול ועל אי יכלתו לעמד בהבטחתו.

בן שיחו של יאיר שמע את דבריו ושקע בהרהורים. לפתע נכנס אדם אל בית האבלים וכלם פגדוהו והושיבוהו במקרבו החדר. יאיר הפירו, היה זה אחד מעורכי הדין הבכירים בארץ והלה הזדיע: "הבאתי את הצנאה של המנוחה ואני רוצה להקריאה בפני הירודים". יאיר בקש לעזב, אך הבן סמן לו להשאיר. היתה לו סבה טובה לכך אך הוא עדין לא הסגיר את סודו. עורף הדין פחפה בגרונו והחל לקרא את הצנאה בקול יציב ובוטח. לאחר מלות פרה משתפכות, החלה האם לספר: "דעו לכם בני, פי נולדתי להורים שהיו עניים מרודים. הרעב היה אורח קבע בביתנו ומעולם לא חשתי שבע. הורי נאבקו קשות לפרנסתם ועשו את כל אשר לאל ידם כדי להביא מזון וטרף לילדים, אך למרות מאמציהם המרבים מעולם לא היתה לנו הרוחה. אלמלא אותם אנשי חסד שגרו בשכנותנו והיו מעניקים לנו ארוחות חמות ללא תמורה, ספק אם הייתי מאריכה ימים עד פה."

"אי לזאת", המשיך עורף הדין להקריא מתוך הצנאה, "רוצה אני להנציח את שמי לדורות על מוסד צדקה, בו יוקם בית תמחוי לנזקקים ועניים אשר יזכו לקבל מדי יום מנות מזון חמות ללא תמורה, כדי שהם וילדיהם לא יחושו את הרעב אותו חשתי אני יחד עם בני משפחתי באותם ימים רחוקים. לשם כך אני מעידת את מחצית רכושי והשאיר יענק לבני היחיד."

עורף הדין סיס להקריא את הצנאה ודממה נפלה בחדר. ההשגחה הפרטית של סמיכות הקראת הצנאה עם בקורו של יאיר שספר על היזמה להקים בית תמחוי בעירו, היתה מדהימה וכל הנוכחים לא הסתירו את התפעלותם. גם עורף הדין קר המזג ששמר כל העת על אפוק והרגשת חשיבות, לא הסתיר את התרגשותו והבן פסק בקול החלטי: "עוד השנה יוקם, בעזרת השם, בית התמחוי על שם אמי המנוחה, ואני אף מוסיף מחלקי בירשה כסום להוצאות השוטפות של בית התמחוי בשנתו הראשונה."

"ראו זה פלא", המשיך הבן ואמר. "בתקופה האחרונה, שהייתי עם אבא בארצות הברית, לשם נסעה כדי למצא מזון לחליה. שם בבית הרפואה הגיעו פעילי ארגון חסד והציעו לה מזון ומשקה, דאגו לכל מחסוריה ועשו כל אשר ביכולתם להנעים את שהיתה במקום. התנהגות זו חזקה ללא ספק את החלטתה להעניק את רכושך למטרות צדקה וסיעה למעוטי יכלת, והיא אף הביעה את רצונה באזני לא פעם עד יומה האחרון."

למחר לציון, פי תוך חדשים ספורים החל בית התמחוי בפעולתו ומדי יום נתמכים בו מאות נזקקים בדרך של כבוד, שזוכים למנות מזון חיוניות עם חייוך מחזק. מדי שנה, נערכת בו גם סעדת האופרה של המנוחה אשר על שמה הוקם הבנין, והמסכים נפעמים לשמע כל פעם מחדש על ההשגחה הנפלאה שהביאה להקמת המוסד.

מאורות

רבי אריה מרדכי רבינוביץ מפוריסוב
ליום ההולוא ג' בתמוז תרמ"ה

בנו של רבי יהושע אשר מפוריסוב, בנו של היהודי הקדוש מפשיסקא, ואבי משפחת רבינוביץ הפנהא בארץ הקדש. אליה עלה כאלול תרל"ד, קשהו משליך מאחורי גוו את אהדת ההנהגה.

איש האשכולות היה, בעל תאר וקומה, ורודף חסד כל ימיו. יראתו קדמה להקמתו, ותפלותיו היו בהשתפכות הנפש ובדבקות נפלאה. ביום הכפורים, היה עומד על רגליו מזמן הפגם היום הקדוש עד מוצאי יום הכפורים, והיה עומד בתפלה כבן המתחטא לפני קונו. ביתו היה פתוח לרוחה, וכל מר נפש היה מוצא אצלו און קשובה. לעתים היה מפזר את כל ממנו שהיה עמו, והיה אומר: "אריה מרדכי יכול להשיג כסף בהלוא או לקנות בהקפה, אולם מה יעשה אותו עניי? לעתים היה חוזר מהמקנה בערב שבת, ולא הביא את בגדי החל שהחליף, כי מצא עני שבגדיו בלויים, והיה מעניק לו את כל בגדיו באין רואים. כל ימות השנה היו אורחים רבים פוקדים את ביתו, והיה דואג שיאכלו לשבעה, ואף משוחח עמם כדי לפקס ולענגם. גליל הספר ישובו בביתו עשירות אורחים, והיה מעניק לכל אחד מהנה לשמח את לבם.

קשודע לו על אחד מתושבי העיר העתיקה שבנו הגיע לפרקו ואין בידו להשיג את הוצאות החתונה, העמים על עצמו את כל ההוצאות ובכותו הוקם הבית על תלו.

רבים מבני ריושלים הסתופפו בצלו ונהנו ממנו עצה ותושיה, והיה שמו מפרסם לשם ולתהלה, וזכה להעמיד משפחה מפארת ומסעפת בשרא.

יוסיף דעת

מהיום שהצטווה משה להכין פרה אדומה לטהרת עם ישראל, נעשו תשע פרות. הראשונה על ידי משה (הספיקה ל-900 שנה בערך), שנייה על ידי עזרא הסופר, ושבע פרות מעורא עד חורבן ביהמ"ק השני. שמעון הצדיק ויוחנן כהן גדול הכינו כל אחד שתיים ועוד שלוש בהמשך הדורות בידי אליהו עיני בן הקוף, חנמאל המצרי, וישמעאל בן פיאיב (בילקוט שמעוני נפתחו ראשי התיבות שלו יב"פ בטעות כיהושע בן פרחיה). לפי רבי מאיר הוכנו רק 7 פרות מאז משה. גם הרמב"ם כותב שהיו 9 פרות ו"העשירית עושה המלך המשיח חזרה ייגלה".

הפרות שהוכנו בירושלים, נעשו ככל הנראה בראש הר הזיתים מול מקום המקדש. גובה אבן השתייה הוא 743.7 מעל פני הים, וגם בתוספת גובה מזבח העולה ניתן עדיין לראות במסגרת הר הזיתים את פתח בית המקדש, יש משערים, כי השטח היה במקום בו שוכנת כיום לדבוננו כנסיית דומיטוס פלוויט שבאמצע ההר, כי תחתיה יש חלל ריק כדי למנוע טומאת התהום. אחרים טוענים, כי השטח היה בחלקת הקבורה בהר של עדת החלבים.

אפר פרה אדומה היה גם שנים רבות אחרי חורבן ביהמ"ק השני, כך מסתבר מכמה מקורות בדברי חז"ל על תנאים שאכלו תרומה בטוהרה. "המשנה למלך" כותב, כי גם בזמן האמוראים היה עדיין אפר פרה אדומה, וכותב: "וזכורני שראיתי במקום אחד שכסבלו לבבל הוליכו עמם אפר פרה", וכן כתב הרא"ש שלאמוראים היה עדיין אפר פרה אדומה. החיד"א כותב, כי בשיטו בעיניו ולבו אומר לו, שגם האריז"ל היה נטהר באפר פרה על ידי אליהו הנביא ואז נחה עליו רוח הקודש, כי לא ייתכנו חידושי תורת הסתרה ללא היטהרות באפר הפרה.

לפני כ-20 שנה נולדה פרה אדומה בארץ ישראל, אך בהמשך צמחו בה כמה שערות שחורות והיא נפסלה. גם לאחרונה נולדה פרה אדומה כשרה בארה"ב, ויה"ד שנוכה במהרה לביאת המשיח ובניין ביהמ"ק, אכ"ר.

ולמלשינים אל תהי תקנה

לפני כ-280 שנה, בכ"ז בסיון תק"ד, הסתלק אהד מגדולי ישראל, רבי מאיר איזנשטט בעל שו"ת "פנים מאירות", שהיה נכד אחותו של הש"ך, רבי שבתי הפהן. לאחר ששמש ברבנות בפולין, הגר לאשכנז ובשנת תע"ז התמנה לרבה של קהלת איזנשטט, בה הקים את ישיבתו ועל שמה שם משפחתו. לילה אחד, בחדש מנחם-אב תפ"ג, יושב רבי מאיר כהרגלו ושקד על למוד התורה. לפתע נשמעו דפיקות בדלת ואל החדר נכנסו שני בריונים שאינם מביני ברית, כשפניהם חודרות והם מתנשפים לאחר ריצה בהולה. "כבוד הרב", פתחו השנים את פיהם בקול חרישי אך החלטי, לאחר שדאגו להגיף מאחוריהם את הדלת, "באנו אליך כדי שתפטר בינינו בגלל וכוח שפרץ בענין עסקי". הרב נרתע תחלה ובקש להפטר מהם, אך כאשר אחד הבריונים שלף את חרבו ורמו לרב כי מרה תהיה אחריתו אם לא יקשיב לדבריהם, נאלץ להקשיב. התברר, כי השנים הצליחו לחדר זמן קצר קודם לכן אל תוך החדר הפרטי של מושל העיר, ועלה בידם לגנוב משם ארנז כבד ובו אוצר גדול של כסף רב. במהלך המנוסה, התפתח וכוח בין הגנבים וכל אחד טען כי הוא היה היוזם והמבצע של הגנבה ולכן עליו לקבל את רב תכולת הגנבה. עתה באו אל הרב, ששמעו והקמתו יצאו למרחוק, ובקשו ממנו לפשר ביניהם. בררה אחרת לא היתה בידו של הרב והוא ידע שגורלו נחרץ. בקול רועד, חקר הרב את שני הגנבים על שלבי ההכנה לגנבה ולאחר מכן הצליח לפשר ביניהם לשיעויות רצונם המלא. כל מאמציו לשכנעם להחזיר את הגנבה עלו בתהו, והשנים נעלמו כלעמט שבאו אל חשכת הלילה, לאחר שהתרו ברב שלא יגלה שמץ מה על הגנבה ומבצעיה.

הבקר אור והעיר היתה כמרוקחה. המושל אבד בו לילה את כל רכושו הרב אותו צבר שנים ארוכות, והוא הטיל את כל כבודו משקלו לחפוש אחר נאשמים. שוטרים החלו לדרחח אחר עקבות הגנבים, והנה נודע למשטרה כי שתי דמיות חשודות נראו במקורות באישון לילה בביתו של רב היהודים, ויתכן כי הוא היה שתף למעשה הגנבה. כשנודע הדבר לרבי מאיר, חש את עצמו בין הפטיש לסדן. הפחד מפני נקמת הגנבים אם יגלה את סודם והמורא מפני המשטרה מאידך, לא הותירו לו בררה אלא להמלט אל ארץ הלדתו פולין, עד יעבר זעם. שנתים תמימות עברו על רבי מאיר בעודו נודד בדרכים, כשהוא נס על נפשו ומבקש מנוחה לגופו הערף. בינתים, נפוצו השמועות בעיר כי רבם של היהודים היה שתף למעשה הפשע ופניהם של בני הקהלה היהודית השתרו בשולי הקדוה. משמים חסו על כבודם של הגאון ובני קהלתו ויום אחד פרץ סכסוך מר בין שני הגנבים. הדי הוכוח הזעיקו את כחות המשטרה, ומקטעי הדברים הבינו השוטרים כי לפניהם הגנבים האבודים. השנים הובאו מידי למאסר ולאחר חקירה קצרה נשברו ושחזרו את מעשה הגנבה, בהטעימם כי רבם של היהודים נקי מכל פשע והם הכריחוהו לפשר ביניהם, למרות תחנוניו להתחמק מן הענין ובקשתו מהם להחזיר את הגנבה. כשנודע הדבר למושל העיר, מהר לזמן לפניו את בנו של רבי מאיר ובקש ממנו לחפש את אביו ולהחזירו הביתה לאחר נדודים של שנתים ימים. לאחר חפושים נרחבים, עלה ביד הבן לאתר את אביו והוא חזר אל המנוחה ואל הנחלה. גם בשהותו בהולה, לא פסק רבי מאיר מלעסס בתורה ובאחת מתשובותיו הוא חותם: "בה דברי המתפלל בלב נשבר ונדבה, ולפי דואג בקרבי שיצילני משפת שקר". את דבר גלותו הוא מזכיר: "דרש דרשתי בתוכחת מוסר לעם, בקהל המון חוגג, בחדש מנחם שנת תפ"ג, כי יצאתי באלו הן הגולין למדינת פולין מזמת מלשינים".

עם שובו של רבי מאיר לעירו, תקן לומר בקריאת התורה בימי שני וקמישי את הנסח הקל, כנגד המלשינים בכרם בית ישראל: "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים, שתעקר ותשבר את כל שרש פורה ראש ולענה בישראל, ולא יהיה פורץ ברחובותינו, הם המוסרים והמזיקים את ישראל בכלשונם והמהרסים מעמדי ומצבי הקהלות ומצרים את אחיהם להגלוכל עליהם ולהפילם. הקדוש ברוך הוא יציל את ישראל מידם, והחטאים והפושעים האלה יכרית מארץ זכרם, ויבדילם ה' לרעה מכל שבטי ישראל ולא יהיה להם חלק באלמי ישראל, ולא יהיה להם לא נין ונכד ושאר בישאל, רק ימחה שמם מתחת השמים. ועמד ישראל הנקיים מחטא זה, ושומרים את פיהם ולשונם ופורשים את עצמם מן הרשעים האלה ומחזיקים אותם, מענה אלמי קדם ישמדם שלא יצא מהם פורץ וחוטא עד סוף כל הדורות, ויזכו לראות בנחמות ישראל ובתשועתם, ונאמר אמין".

בני קהלת איזנשטט המשיכו לומר תפלה זו גם לאחר הסתלקותו של ה"פנים מאירות" עד לפרץ השואה וחרבן קהלות אירופה לפני שבעים וחמש שנה. ♦

פניני "אור החיים"

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ובדרך רמז ירצה באומרו חקת התורה, שאם יקמו מצוה זו הגם היוותה חקה בלא טעם מעלה עליהם הפתוב כאלו קימו התורה אשר צוה ה' לאמור, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסקנת הנפש לקיום כל מצוות הבורא וזה לך האות, ואולי כי לטעם זה ירצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חקה:

הפשט את אהרן והפשטה זו אינה אלא מבגדיו והוא אומרו את בגדיו, אבל יש לו מלבוש אחר תכף ומיד, והוא מאמרם ז"ל: היה אהרן מתפשט ומלבוש בעניי כבוד, ומעתה לא נשאר אהרן מפשט מהמלבוש אפלו בעת שהיה מפשיטו משה, ויהי מלבוש הענין כל חלק וחלק הנפשט ממנו:

ואומרו ומדבר מתנה פרוש מה שזכו נחליה לא זכו אלא לצד שהיו מחשיבין עצמן כמדבר, וכמו שפרשנו בפסוק ויחזו במדבר שהתורה אינה נקנית אלא באמצעות הענינה והשכלות. ואומרו ומתנה נחליאל שבאמצעות התורה שנתנה לנו נחל אותנו אל דבתיב יעקב חבל נחלתו, גם ירצה שנחלנו אל להיות מיוחד לנו לאלה דבתיב כי יעקב בוד לו יה, גם שכן בתוכנו יעזב מדוד עליון. ואומרו ומתחילאל כמות פרוש ומאמצעות דבר זה שנחלנו אל כמות נעשינו במדרגה עליונה על המלאכים שבהו לנו ה' יותר מהם.

דברי הימים

בא' בתמוז קנ"א, ביצעו נוצרים קתולים פוגרומים ביהודי ספרד, וידועים בשם "גזירות קנ"א". הפוגרומים החלו כאשר איכרים נוצריים רבים ביקשו להיפטר מחובותיהם ליהודי האזור. רבים נהרגו על קידוש ה' ואחרים התנצרו למראית עין, וגם לאחר שפסקו הפרעות לא הורשו לחזור לדתם. אחד המומרים היה שלמה הלוי מבורגוס ימ"ש שהפך למטיף נגד היהדות וחיבר ספר להסביר את התנצרותו ולשכנע ללכת בעקבותיו.

ג' בתמוז בתפ"ט, הוא היום בו עצר יהושע את מהלך השמש והירח במלחמת כיבוש ארץ ישראל, "שמש בגבעון דום וירח בעמק איילון".

בד' בתמוז ד'תתקל"א, נפטר רבנו יעקב תם נכד רש"י, לאחר שלבו נשבר מצער עם הריגת 31 קדושים בבולויש במסעי הצלב.

ביום זה בשנת תש"א, נערך פוגרום ביהודי יאס שברומניה ונהרגו 24 אלף יהודים הי"ד.

בה' בתמוז ג'שכ"ז גלה יהוכין עם החרש והמסגר.

ביום זה בשנת ה'כ"ח, נכלל המהר"ם מרוטנבורג בכלא איינזיסהיים באשכנז, לאחר שביקש לעלות לארץ ישראל, על ידי הקיסר רודולף הראשון שדרש בעבורו כופר עצום. המהר"ם סירב שישחררוהו יותר מכדי דמיו נפטר בכלאו. לאחר 7 שנים נפדה בכסף רב ונקבר בוורמייזא.

בו' בתמוז ה'שפ"ט, נכלא התוס' יו"ט בעלילה של זלזול בנצרות וקבע יום זה לצאצאיו כיום תענית.

משפחה

מטעם

ויקחו אליה פרה אדמה תמימה: (י"ט, א)
 תבת אליה מטעמת בטעם תלישא קטנה / תרסא
 שהוא טעם משרת ולא מפסיק, אך רבים מנגנים
 אותו בדומה לתלישא גדולה המפסיק ואינו נכון.
 ומזכה כאן קדו, שתבת פרה שאחריה רפה
 בתחלתה כדון לאחד יהו"א שאינו מפסק.

הוא יתחטא-בו ביום השלישי וביום
 השביעי יטהר: (י"ט, א) - יש להיק לקרא יחד
 ביום השלישי וביום השביעי, להפסיק מעט
 ולהמשיך יטהר. מי אם יפסיק בתבוי של
 השלישי, יתפרש פאלו ביום השביעי יטהר ואין
 צרה לזהות עליו ביום השביעי, אולם היום
 השביעי מוסב על היום השלישי שבשני ימים
 אלו יזו עליו ואז יטהר.

לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ומים
 אין לשותות: (כ, א) - ידועה התמיהה, במקום
 שאין בו אפלו מעט מים לשתות, מדוע התאוננו
 בני ישראל על כך שיש מחסור בפרות משפחים?
 אולם לאחר תבת "לא" יש פסק, וקדו פשוטם של
 דברים: לא, אין לנו טענות על מקום זרע ותאנה
 וגפן ורמון, כי אפלו מים אין לשתות, ולכן מי יתן
 דעתו על פרות! (קהלת יצחק)

מדגש

לשון הקדש היא שפה מהותית ויסודית ולא
 שפה הספמית ככל השפות. רבי גדוק הבחן
 מוכיח זאת בין היתר בכך, שרק בשפה זו נתן
 למצא את התופעה שאותו שרש מבטא דבר
 והפוכו, בפרשתנו דגמה לכך בפסוק: "הוא
 יתחטא-בו" שפרשו חטא שהוא לשון סטייה
 מרצון ה' ובהפוכו הוא לשון של הטהרות, והוא
 מביא דגמאות נוספות: קלם לשון שבה, או קלם
 לשון בזיון, להשריש לשון הבור ולשרש
 במשמעות של עקידה, אדם חולש על החלש,
 הגאה למעלה מן הנאי, הדל חסר-כל אולם
 הדולה מתמלא, רע כנגד רע, קדוש כנגד קדש,
 לסקל ולסקל, לברא ולברא, נבר ומנבר, נפול
 ונפיל, ארה ואורת, שונה ונשנה, לנאל ולנהאל
 מדם, לדבר ולדבר, מתשאל ונשאל ועוד רבים.

ממלה

פעם ישב רבי יעקב מליסא בעל "הות דעת" יחד
 עם כמה בעלי בתים מעירו, וביניהם היה אחד
 שהיה עשירי מפלג אך היה קמצן ובידו מבהק.
 בקשו המסבים מהעשירי הקמצן להעמיד על
 השלחן יין לכבוד המסבים, אך הלה התחמק, אמר
 לו רבי יעקב מליסא: "אם תעמיד יין, אראה לך
 מופת גדול יותר ממשא רבנו". התמלא העשירי
 סקרנות ושלים מפיוסו לרבישית בבוקר יין. אמר לו
 רבי יעקב: "זהו הנס. משה רבנו הוציא מן הסלע
 מים, ואני הוצאתי מן הסלע יין..."

מיוחד היה רבי צבי פסח פרנק במדותיו הנאצלות. מעולם לא קבע בביתו שעות קבלה
 והיה מקבל את שואליו בכל שעות היממה. גם אם ישבו בביתו אורחים נכבדים ומאן
 דהו בא לשאל בעצתו, היה עוזב את אורחיו ונפנה לשמע את דברי השואל. מבלי
 סבה מיוחדת, לא היה דוחה את שואליו למחרת, והיה מתבטא: "גם הנעלים של
 השואלים שוות הן אצלי, ואיני רוצה להטריחם לשוב אלי". בשעת לילה מאחרת,
 נשמעה פעם דפיקה קלה בדלתו. הרב פבר עלה על יצועו והבן דחהו למחרת, אך
 כשהרב הרגיש כי מישהו בא אליו, קפץ ממטתו פאלו נשכו נחש ויצא לקראת
 השואל באומרו: "אם אדם מישראל בא לשאל שאלה בשעה מאחרת כזו, מן הסתם
 הענין דחוף ואינו סובל דחוי". כאשר חזר מהלנית בתו שנפטרה בדמי ימיה, המתינה
 בביתו אשה עגונה שהזמנה לאותו יום כדי לדון בהעלמות בעלה, וכנראה לא היתה
 מזדעת לאסון שפקד את בית הרב. לא דחה אותה הרב, האיר לה פנים וישב עמה
 שעה ארפה כדי למצא לה מזון. לבני ביתו שתמחו על התנגותו אמר: "וכי מה
 אשמה עגונה מספנה זו, שפדייק ביום שהזמנה אלי כך ארע לנו?"

אחד מסיבותיה של ירושלים, נפטר בקצור ימים. באמצע ימי
 השבעה, נזקקה הנחלת הישיבה לחתם על כמה מקתבים דחופים, אך התברר כי
 החותמת נותרה בבית המנהל המנוח. חככו המנהלים בדעתם ביצד להוציא את
 החותמת מביתו לעניינים הנחוצים, אך כשנודע הדבר לרבי יעקב זאב מבריסק, אסר
 עליהם להוציא את החותמת מבית האלמנה, כדי שלא לעורר את צערה. "אין לכם
 ברהר כי אם להזמין חותמת חדשה, אף שהענין יתעפב", פסק הרב.

יום אחד, התיצבו בפתח ביתו של רבי שלמה זלמן אוירבך, אם אלמנה ובנה היתום
 שזה עתה נכנס למצות, ובקשה מהרב להצטלם עם בנה היתום למזכרת. ללא אמר
 ודברים, נטל רבי שלמה זלמן את מגבעתו ונעמד להצטלם. כעבר שבוע ימים, שוב
 התיצבו האם ובנה על מפתן ביתו של הרב ובהתנצלות אמרה האם: "התמונה לא
 יצאה בברור". למרות שכל רגעייו היו מדודים וחשובים, אמר הרב מידי: "אין בעיה,
 נצטלם פעם נוספת" ומידי נעמד שוב כשהוא מרעיף על הבחור ואמו ברכות חמות.

רבי שלמה סקולר, אחד מחסידיו של רבי יששכר דב מבולז, היה נוסע מעת לעת
 לקבץ מעות לצדקה. פעם אחת הגיע לעיר הוסקוב שהיתה עירה קטנה ולא הכיר בה
 אף אחד. בהיותו בבית המדרש, ספר על מטרת בואו ובקש שמישהו יתלווה אליו
 להתדפק על דלתי תושבי העיר ולהתרימם לצדקה. הפנו אותו המתפללים אל ביתו
 של עסקן נכבד בשם ר' אברהם, שבנדאי ישמח להיות לו לעזר. כשנכנס ר' שלמה
 לביתו, ראה את ר' אברהם שזוכב על מטתו מפני החלי שברגלו. בביתו שררה עניות
 גדולה והקר הקפיא את העצמות בהעדר עצים להסקה. נרתע האורח ורצה לצאת,
 אך החולה מהר לקרא לו ושאל אותו לרצונו. החל ר' שלמה לספר על רצונו לאסוף
 פספ לצרכי צדקה והנה נכנסה בעלת הבית החדרה, וכששמעה את דבריו אמרה
 לבעלה: "מה יהיה אתך? זה שבועים שאתה שוכב במטה ועוד לא קימת שום מצוה.
 עכשו יש לך הזדמנות להתללות ליהודי זה ובזכות המצוה ישלח לך ה' רפואה
 שלמה". שמע בעלה בקולה, התאמץ לרדת ממטתו ונעל את מגפיו הקבדים. בחוץ
 שרר קר עז אך ר' אברהם דדה ברגלו החולה ולא שת לבו לכאביו וספוריו. בשמחה
 רבה חזר על בתי העיר יחד עם ר' שלמה וסיע לו לאסוף סכום נכבד למטרת הצדקה.
 כשחזר לבולז, ספר רבי שלמה למהרי"ד על מסירות נפשו של היהודי הזה. אמר
 הרבי: "ישנם ל"ו צדיקים בכל דור, חושב אתה שפוננתי לצדיקים כמו אבי וזקני
 זכרונם לברכה? לא! יש יהודים צדיקים שאינם מכירים את עצמם כלל".

בעת בקורו של רבי יוסף חיים זוננפלד בפתח תקווה, כדי לפקח על עניני התלמוד
 תורה שבפומשבה שיסד תלמידו רבי משה אוירבך, הזמינו אחד מנכבדי המקום
 לארוחת צהריים. תוך כדי הסעדה נכנסה אשת בעל הבית ושאלה בפיה על העוף
 שהוכן לסעדה. היא שכתה להפריד את הלב לפני המליחה ונזכרה מזה רק אחרי
 הבשול. עין רבי יוסף חיים בענין ופסק להתר, אך התנצל שהוא אינו יכול לאכל,
 מפני שוהג הוא לא לאכל מתבשיל שנתעוררה בו שאלה. לפני הפרדו, נגש אל
 בעלת הבית, הודה לה על הארוח הנכבד והוסיף: "אצל אשה יראת ה', שאינה בוששה
 לשאל שאלה פזאת בפני קהל מסבים, אני מוכן לסמך עליה למחדריו מן המחדריו".

"תמימותה של פרה אדמה נפסקת בשתי שערות שחרות, אולם התמימות של 'תמים תהיה עם ה' אלוקיה' נפסקת אפלו בחוט שיערה אחד"
 (החידושי הר"מ)